

ความประมาทอันเกิดจากหน้าที่และความสัมพันธ์ของมนุษย์

เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคมจำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับซึ่งกันและกัน เริ่มตั้งแต่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และขยายออกไป เป็นความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวหนึ่งกับอีกครอบครัวหนึ่ง จนกระทั่งกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมหนึ่งกับอีกสังคมหนึ่ง และเมื่อมีความสัมพันธ์ เกิดขึ้นตามลำดับดังกล่าวย่อมเป็นธรรมดาที่โอกาสแห่งการกระทำ ความผิดของบุคคลในสังคมจะต้องเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้เองในแต่ละสังคมย่อมต้องตรากฎ ข้อบังคับขึ้นใช้ในสังคม เพื่อให้บุคคลในสังคมตระหนักถึงความรับผิดชอบและหน้าที่ของตน กฎข้อบังคับที่ตราขึ้นนี้ได้แก่กฎหมายนั่นเอง แต่เป็นการยากที่จะบัญญัติกฎหมายสำหรับการกระทำทุกอย่างทุกกรณีไป

ในส่วนที่เกี่ยวกับความประมาทอันเกิดจากหน้าที่ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ ก็เช่นกัน เมื่อมนุษย์มีหน้าที่หรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ ความเสียหายอันเกิดจากความประมาทย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายและถ้าสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการไปสู่การกำเนิด อุตสาหกรรม ความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีที่มีมากขึ้น ความพลั้งพลาดเผลอเรอ ย่อมมีเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำโดย ประมาทขึ้น เพื่อให้บุคคลได้ใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นผู้ ประกอบอาชีพ เช่น แพทย์ ช่าง ครูบาอาจารย์ ฯลฯ หรือในกรณีที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ เช่น ความสัมพันธ์อันเกิดจากสัญญา หรือความสัมพันธ์ในระหว่างครอบครัว ระหว่างบิดามารดากับบุตร เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การกระทำความผิดอันเกิดจากหน้าที่และความสัมพันธ์ของ มนุษย์ย่อมก่อให้เกิดขึ้นแก่จำเลยในการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โจทก์ แต่กรณีการ

วงษ์ วีระพงศ์, คำอธิบายลักษณะละเมิด, (พิมพ์ครั้งที่ ๒ พระนคร:

ไทยพิมพ์โรงพิมพ์อักษรสารการพิมพ์ ๒๕๑๔) หน้า ๑๔๗.

เกิดขึ้นจากการกระทำโดยละเมิดนั้น มีข้อที่สมควรจะนำมาพิจารณาก็คือ หนึ่งนั้นอาจเกิดจากสัญญา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรืออาจเกิดจากกฎหมาย คือคล้ายสัญญาและละเมิด โดยกฎหมายแท้ก็ได้ แต่การเกิดขึ้นทั้ง ๒ แบบนั้นแตกต่างกันเพราะสัญญาเป็นข้อตกลงที่ก่อให้เกิดหนี้ ส่วนละเมิดเป็นการกระทำโดยผิดกฎหมาย ซึ่งหนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นและผู้กระทำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังนั้นความรับผิดในทางละเมิดจึงเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ ส่วนสัญญาได้มีหนี้ตามสัญญาอยู่ก่อนแล้ว ความรับผิดชอบทางสัญญาจึงเป็นผลแห่งหนี้ การฟ้องร้องส่วนมากจึงเป็นการฟ้องให้ปฏิบัติชำระหนี้ตามสัญญาแต่ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ครบถ้วนตามสัญญาเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้นย่อมถือเป็นละเมิด และถ้าความเสียหายเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังสัญญาก็มีความผิดทางละเมิดเช่นกัน^๒

สำหรับในกรณีที่มีความประมาทเกิดจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่อันมีต่อประชาชนตามกฎหมาย อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้นนี้ กลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมาย Common Law คืออังกฤษและอเมริกา ถือเป็นเรื่องซึ่งสำคัญมากและได้แยกความประมาทซึ่งเกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายนี้ออกเป็นกฎหมายละเมิดลักษณะหนึ่ง ต่างหากจากลักษณะอื่น ส่วนกลุ่มประเทศทางภาคพื้นทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน นั้นไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องประมาทอันเกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่อันมีต่อประชาชนตามกฎหมาย เช่นในอังกฤษ^๓

เดิมกฎหมายอังกฤษในระยะแรก ๆ ก็ได้มีการพิจารณาเรื่องประมาทน้อยอย่างจริงจัง จำเลยจะต้องรับผิดในความเสียหายที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้นเท่านั้น ไม่มีการพิจารณาถึงความประพฤติกว่าเขา เป็นการพิจารณาแต่เพียงคำจำกัดความของความรับผิด ความห่างไกลของความเสียหาย (ปัจจุบันเรียกว่าสาเหตุไกลชด) ไม่มีการพิจารณาถึงคำว่าหน้าที่โดยการกระทำความผิดในสมัยแรกนั้นยอมรับเพียงการกระทำความผิดโดยจงใจในกรณีละเมิดหรือเจตนาในทางอาญาเท่านั้น ต่อมาเมื่อความประมาทเริ่มเป็นที่ยอมรับว่าเป็นพื้นฐานของ

^๒ วังษ์ วีระพงศ์ เรื่องเดิม หน้า ๒.

^๓ William L. Prosser, Prosser on Torts: A Handbook (St. Paul Minn: West Publishing Co., 1941) p. 179.

ความรับผิดชอบในทางละเมิด ในวงการศาลจึงได้มีการพัฒนาความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่
ในแง่ที่ว่า เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะพิเศษระหว่าง โจทก์และจำเลย^๕

๓.๑. หน้าที่อันพึงต้องใช้ความระมัดระวัง

สาระสำคัญของความประมาทซึ่งจัดเป็นละเมิดลักษณะหนึ่งตามกฎหมายอังกฤษ
นั้น จะต้องมี การประพฤติน่าเสียหายที่อันมีต่อประชาชนตามกฎหมายในอันที่จะต้องใช้ความ
ระมัดระวังต่อผู้อื่นและในการฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายนั้น เป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความ
เสียหายด้วยจึงวางเป็นหลักเกณฑ์ได้ ๓ ประการดังนี้คือ

๑. บุคคลนั้นมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องใช้ความระมัดระวังต่อผู้อื่น
๒. คนใดฝ่าฝืนหน้าที่นั้น
๓. เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น

สำหรับหน้าที่อันพึงต้องใช้ความระมัดระวังนั้น จะต้องมิใช่หน้าที่อันเกิดจาก
ศีลธรรมหรือศาสนา แต่จะต้องเกิดขึ้นโดยกฎหมาย หน้าที่ตามกฎหมายนี้ก็คือหน้าที่ที่ทุกคน
จะต้องไม่ทำความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นโดยการไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควรของตน
หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในการกระทำของบุคคลไว้ว่าจะต้องไม่กระทำ
การเกินเลยไปกว่าการกระทำของวิญญูชน (reasonable man) ผู้ที่หากใช้ความระมัด
ระวังตามธรรมดาควรจะต้องกระทำในพฤติการณ์อย่างเดียวกันนั้น^๕

๓.๑.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของหน้าที่

หน้าที่อันเกิดจากความประมาทนั้น ท่าน Prosser กล่าวว่าอาจให้คำจำกัด
ความได้ว่า เป็นหนี้ซึ่งกฎหมายรับรองและมีผลโดยทางเฉพาะความประพฤตินั้น เป็นมาตรฐาน

^๕ Prosser, op. cit., p. 178-179.

^๕ บัญญัติ สุธีระ, "ประมาท" บทบัญญัติ, เล่ม ๒๑ ตอน ๒, (เมษายน, ๒๕๐๖)

ของบุคคล^๖ ท่าน Winfield ให้ความเห็นว่า ทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับหน้าที่นี้ อาจแยกออก จากความประมาทในทางละเมิดได้ และเป็นเรื่องซึ่งไม่จำเป็นนัก เพราะคดีส่วนมากอาจ ตัดสินได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงเรื่องหน้าที่ เช่นในกรณีที่มีหลักฐานพอเพียงอยู่แล้วสำหรับ การตัดสิน ในกรณีที่โจทก์มีส่วนประมาทอยู่ด้วย (contributory negligence) ความห่างไกลของความเสียหายอุบัติเหตุซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และความยินยอมของผู้ เสียหาย^๗ Professor Lawson ใ้กล่าวว่า เรื่องหน้าที่อันพึงต้องใช้ความระมัดระวัง นี้เป็นนโยบายตามกฎหมายอังกฤษ โดยเหตุที่ความเสียหายซึ่งเกิดจากความประมาทนั้น เป็นสิ่งซึ่งยากต่อการค้นพบจึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังโดย พิเศษขึ้น เพื่อสะดวกแก่ศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวัง นี้จะเป็นประโยชน์มากที่สุดสำหรับประกอบการพิจารณาคดี^๘

ท่าน Salmond ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่อันเกิดจากความประมาท ว่าเป็นละเมิดแบบใหม่ ซึ่งมีหลักว่ามีหน้าที่ ฝ่าฝืนหน้าที่ เกิดความเสียหาย ซึ่งในเรื่องนี้ ไม่เพียงแต่โจทก์จะกล่าวฟ้องว่าจำเลยขาดความระมัดระวังเท่านั้น แต่เขาจะต้องกล่าว ด้วยว่าจำเลยขาดความระมัดระวังในการไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายในการที่จะต้องใช้ ความระมัดระวัง^๙

สำหรับขอบเขตของหน้าที่นั้น มีคดีตัวอย่างซึ่งมีชื่อมาก และถือเป็นบรรทัดฐาน เกี่ยวกับเรื่องนี้คือ คดี Donoghue v. Stevenson โดยในคดีนี้มีอยู่ว่าเพื่อนชายของ โจทก์ได้ซื้อเบียร์ขวดจากร้านขายปลีกมาให้โจทก์ โดยที่ขวดนั้นมีสีกล้ำมากจึงมองภายใน

^๖ Prosser, op. cit., p. 178

^๗ Sir P.H. Winfield, Winfield on Torts, (7th ed., London: Sweet & Maxwell Ltd., 1963) p. 169

^๘ Ibid., p. 169-170

^๙ Sir J.W. Salmond, Salmond on the Law of Torts (13th ed. by R.F.V. Heuston, London: Sweet & Maxwell Ltd., 1961) p. 406-407

ชวคไม่เห็น เมื่อรินเบียร์ออกมาปรากฏว่ามีทากเน่าลอยอยู่ในน้ำเบียร์นั้นด้วย โจทก์เกิดความชยะแฉงจนถึงป่วยหนัก โจทก์จึงฟ้องผู้ผลิตเบียร์นั้นเรียกค่าเสียหายฐานละเมิด ผู้พิพากษาศาลสูงสุดส่วนมากวินิจฉัยว่าจำเลยผู้ผลิตเบียร์มีหน้าที่ต่อโจทก์ที่จะต้องให้ความระมัดระวัง มิให้มีสิ่งที่เป็นอันตรายอยู่ในชวคเบียร์ที่จำเลยผลิตขึ้น และจำเลยต้องรับผิดชอบถ้าฝ่าฝืนหน้าที่เช่นนั้น ในคดีนี้ท่าน Lord Atkin ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่ไว้ว่า "ท่านต้องให้ความระมัดระวังความสมควรเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำหรือการละเว้นการกระทำซึ่งท่านย่อมจะสังเกตเห็นได้ความสมควรว่า ย่อมจะทำความเสียหายให้แก่เพื่อนบ้านของท่านและใครเล่าคือเพื่อนบ้านตามกฎหมายของข้าพเจ้า คำตอบก็คือผู้ใดก็ตามที่ได้ได้รับความเสียหายโดยตรงและใกล้ชิดจากการกระทำของข้าพเจ้าซึ่งความสมควรของข้าพเจ้าควรจะได้พิจารณาเห็นแล้วในเวลาที่ใจของข้าพเจ้าสั่งการให้กระทำหรือละเว้นการกระทำนั้น ๆ ว่าจะให้ผลเสียหายต่อผู้อื่น"^{๑๐}

จากคำนิยามของท่าน Lord Atkin มีปัญหาที่ตามมาก็คือ โจทก์จะอ้างว่าจำเลยคาดเห็นล่วงหน้าได้อย่างไร ตัวอย่างเช่นในคดี Palsgraf v. Long Island Railroad Co. ซึ่งข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ในขณะที่ผู้โดยสารกำลังวิ่งไปขึ้นรถไฟซึ่งกำลังเคลื่อนที่ออกจากชานชาลา ผู้โดยสารคนหนึ่งกระโดดขึ้นไปและทำท่าจะคกพนักงานบนรถไฟได้ช่วยจับให้เข้าไป ทำให้หีบซึ่งบรรจุเชื้อเพลิงตกลงไปบนรางรถไฟเกิดถูกไหม้และระเบิดขึ้นอย่างรุนแรง ชิ้นส่วนของสะเก็ดระเบิดก็กระเด็นไปถูกโจทก์ได้รับบาดเจ็บ กรณีนี้ลูกจ้างของจำเลยถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดฐานประมาท ในกรณีที่สามารถคาดเห็นล่วงหน้าถึงอันตรายที่เกิดจากหีบนั้น หรือต่อผู้โดยสารทั้งหมดที่โดยสารรถไฟคันนั้น และก็เป็นไปได้ที่สามารถคาดล่วงหน้าได้ว่าจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อโจทก์เช่นกัน ในคดีนี้ Mr. Justice Cardozo ได้กล่าวเป็นหลักไว้ว่า กรณีเช่นนี้ถือได้ว่าไม่มีความผิด เพราะไม่มีการกระทำโดยประมาทต่อโจทก์ ความประมาทนั้นต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีซึ่งต้องพบกันจากการคาดเห็นล่วงหน้า ในอันตรายซึ่งจะเกิดแก่บุคคลซึ่งเสียหายจริง การกระทำของจำเลยไม่ถือว่ากระทำผิดต่อโจทก์ เพราะเป็นความประมาทต่อผู้อื่นด้วย

^{๑๐} บัญญัติ สีชีวะ, เรื่องเคิม, หน้า ๒๔๒.

โจทก์ต้องฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดต่อสิทธิของตนประการเดียว และไม่อาจเป็นตัวแทน
 คอผู้อื่นในการฟ้องว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ คดีนี้ผู้พิพากษา Andrews ได้ลงความเห็น
 แยกไว้ว่า "ความระมัดระวังตามสมควร เป็นหน้าที่ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อให้บุคคลแต่ละคนมีส่วน
 ช่วยกันป้องกันสังคมจากอันตรายซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่จำเป็น ไม่ใช่เพียงป้องกันบุคคลใดบุคคล
 หนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น" อย่างไรก็ตาม ในหนังสือ The Restatement of Torts
 ก็ได้ให้ข้อคิดเห็นในคดีนี้เช่นกันว่าไม่มีหน้าที่ที่ไม่สามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้าต่อโจทก์ ส่วน
 หนึ่งของเรื่อง เช่นนี้จะต้อง เป็นกรณีเกี่ยวกับสัญญาหรือบุกรุก"^{๑๑}

เกี่ยวกับกรณีการคาดเห็นล่วงหน้า ท่าน Salmond ให้ความเห็นซึ่งสรุป
 ได้ว่า บุคคลมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังภายใต้พฤติการณ์ซึ่งวิญญูชนควรจะคาดเห็น
 ล่วงหน้าได้ว่าการกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น
 สำหรับการคาดเห็นการณล่วงหน้าจะต้องคำนึงถึงมาตรฐานแห่งความระมัดระวัง ความ
 ทางไกลของความเสียหาย และสาเหตุใกล้ชิดประกอบกันด้วย"^{๑๒}

๓.๑.๒ ขอบเขตของหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังตามกฎหมาย Common Law

ขอบเขตของหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังตามกฎหมาย Common Law
 นั้น เกี่ยวพันและครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่องดังนี้คือ

๑. หน้าที่ในการคาดเห็นการณล่วงหน้าของวิญญูชน ซึ่งมีอยู่ ๒ ประการ คือ
 หน้าที่ซึ่งกำเนิดขึ้นใหม่ และหน้าที่ซึ่งกฎหมายได้รับรองแล้ว หน้าที่ซึ่งเกิดขึ้นใหม่ก็คือหน้าที่
 ในการคาดเห็นการณล่วงหน้า กับหน้าที่ซึ่งกฎหมายรับรองแล้ว ซึ่งหมายถึงหน้าที่ในการใช้
 ความระมัดระวังต่อการกระทำอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายนั่นเอง ตามกฎหมาย
 Common Law จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่ามีหน้าที่ใหม่รวมอยู่กับหน้าที่ซึ่งได้รับรองแล้วหรือไม่
 และหน้าที่ซึ่งได้รับรองแล้วนั้นมีขอบเขตอย่างไร

^{๑๑} Prosser, op. cit., p. 183, 185.

^{๑๒} Salmond, op. cit., p. 411-415.

๒. ลักษณะแห่งผลประโยชน์ของโจทก์ในการกระทำละเมิด ซึ่งต้องพิจารณาว่าประโยชน์ที่โจทก์ต้องสูญเสียไปนั้นเกี่ยวกับเงิน ทรัพย์สิน หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิตของโจทก์

๓. ภัยที่เกิดขึ้นต้องเกิดแก่โจทก์เอง เพราะว่าจะไม่มีความผิดอันเกิดจากการกระทำโดยประมาท ถ้าปราศจากองค์ประกอบที่เป็นหน้าที่ตามกฎหมายในการที่จะใช้ความระมัดระวัง โดยเฉพาะ และหน้าที่ที่จำเลยต้องเป็นหนี้คือโจทก์เท่านั้นมิใช่คนอื่น ๆ

๔. ขอบเขตของภัยและอันตรายที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นอันตรายที่เกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของโจทก์จะต้องเป็นภัยชนิดที่ขึ้นอยู่กับหน้าที่ของจำเลยในการใช้ความระมัดระวัง

๕. หนี้ที่เกิดขึ้นต้องเป็นหนี้ที่สามารถยืนยันได้ นั่นก็คือต้องเป็นหนี้ซึ่งเกิดจากการกระทำโดยผิดกฎหมายของจำเลย และรวมถึงการละเว้นการกระทำโดยมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องกระทำด้วยเช่นกัน

๖. กรณีที่มีการช่วยเหลือซึ่งหมายถึงในสถานการณ์หนึ่ง ขณะภัยกำลังจะเกิดขึ้นนั้น อาจมีการเข้าช่วยเหลือเพื่อมาับกภัยที่จะเกิดขึ้น และถ้าหากผู้ที่เข้าไปช่วยได้รับบาดเจ็บย่อมจะเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดมิได้ ทั้งนี้เพราะเป็นกรณีเกี่ยวกับการที่โจทก์มีส่วนประมาทอยู่ด้วย หรือเป็นกรณีที่มีการยินยอมไม่ถือว่าเป็นละเมิด (*Volenti non fit injuria*)

๗. กรณีที่โจทก์อยู่ในสภาพไม่สมประกอบ อาทิเช่น หูหนวก หรือตาบอด ซึ่งถ้าจำเลยรู้มาก่อนแล้วว่าโจทก์มีสภาพไม่สมประกอบเช่นนั้น ศาลย่อมถือว่าจำเลยจะต้องใช้ความระมัดระวังมากกว่าธรรมดา^{๓๗}

๓.๒ หน้าที่ตามความเป็นจริง

หน้าที่ตามความเป็นจริง หมายถึงหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังซึ่งจำเลย

^{๓๗}Salmond, *op. cit.*, p. 415-417.

เป็นหนี้ต่อโจทก์ และไม่เป็นการเพียงพอที่โจทก์จะพิสูจน์แต่เพียงว่าในพฤติการณ์นั้นจำเลยมีหน้าที่ต่อตนเท่านั้น แต่ต้องแสดงให้เห็นว่าจำเลยเป็นหนี้โจทก์ ในกรณที่จะต้องใช้ความระมัดระวังซึ่งจำเลยไม่สามารถกระทำความผิดเช่นนั้นแก่ผู้ใดได้^{๑๔} ตัวอย่างเช่น

ในคดี *Bourhill v. Yong* ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า แม่ค้าปลาผู้มีครรภ์ได้ ๘ เดือน ขณะลงจากรถรางไคยืมเสียงอุบัติเหตุรถชนกัน นางก็เข้าไปดูเมื่อเห็นกองเลือดเข้าก็ตกใจจนสิ้นสติและกลอกบุตรออกมา นางจึงฟ้องผู้จัดการมรดกของ ก. ผู้ซึ่งก่อให้เกิดอุบัติเหตุเช่นนั้นด้วยความประมาทจนตัว ก. เองต้องตายไป โดยนางเรียกค่าเสียหายในฐานะที่ ก. ประมาททำให้นางได้รับความเสียหาย ศาลสูงสุดของอังกฤษเห็นว่า ก. ไม่มีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังต่อโจทก์จึงไม่ต้องรับผิด^{๑๕}

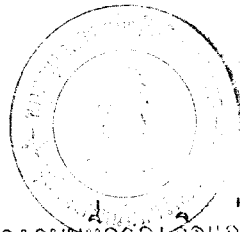
จากคดีนี้เห็นได้ว่าจำเลยไม่มีหน้าที่ต่อโจทก์อย่างแท้จริง หน้าที่ของจำเลยซึ่งเกิดจากการขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุเช่นนั้นนั้นมีเฉพาะคู่กรณีเท่านั้น มิใช่หน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังต่อโจทก์ผู้ซึ่งเป็นบุคคลอื่น ซึ่งถ้ากลับไปพิจารณาหลักเพื่อนบ้านในคดี *Donoghue v. Stevenson* ก็จะได้เห็นว่า ในพฤติการณ์ดังกล่าวจำเลยไม่สามารถคาดเห็นล่วงหน้าได้เยี่ยงวิญญูชน จำเลยก็ไม่มีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวัง ซึ่งต่างกับคดี *Donoghue v. Stevenson* เพราะในพฤติการณ์เช่นนั้นจำเลยสามารถคาดเห็นล่วงหน้าได้ในฐานะวิญญูชน จำเลยจึงจะต้องรับผิด^{๑๖}

อีกตัวอย่างหนึ่งคือคดี *Carmarthenshire County v. Lewis* มีข้อเท็จจริงอยู่ว่า โรงเรียนแห่งหนึ่งไต่ล้อยให้เด็กนักเรียนเล็ก ๆ วิ่งออกสู่อุโมงค์ เมื่อนั้น ก. ขับรถบรรทุกผ่านมา เมื่อเห็นเด็กวิ่งตัดหน้ารถเช่นนั้นจึงได้หักรถหลบเป็นเหตุให้รถเสียหลักพุ่งเข้าชนเสาโทรเลขถึงแก่ความตาย ภรรยาของ ก. จึงฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเจ้าของโรงเรียน คดีนี้ศาลตัดสินว่าภรรยาของ ก. เรียกค่าเสียหายไม่ได้

^{๑๔} Winfield, *op. cit.*, p. 179

^{๑๕} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๔๒

^{๑๖} Winfield, *loc. cit.*,

เพราะ ก. จะต้องคาดเห็นดวงหน้าถึงอันตรายในท้องถนนที่อาจเกิดแก่เด็กหรือบุคคลอื่น และ ก. มีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวัง เช่นนั้นอยู่แล้ว^{๑๗}

นอกจากนี้ในเรื่องหน้าที่ซึ่งเกิดตามความจริง สำหรับละเมิดโดยประมาท อันเป็นเหตุให้เกิดการกระทบกระเทือนจิตใจนั้น ศาลทุกศาลยอมรับถ้าโจทก์ได้รับบาดเจ็บทางกาย เช่นช้ำตักแล้วก็ถือว่าโจทก์อ้างว่าโจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจก็เป็นความจริง หรือโจทก์เสียใจมากที่คนเสียโฉม ความตกใจอย่างเฉียวโดยไม่ได้รับบาดเจ็บต่อร่างกาย บางศาลก็ยอมรับบางศาลก็ไม่ยอมรับ ส่วนความตกใจที่คนอื่นได้รับบาดเจ็บ เหตุที่เกิดต้องร้ายแรงและเกิดผลให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย คนอื่นนั้นต้องเป็นญาติสนิท บิดามารดากับบุตรหรือสามีภรรยา โจทก์ต้องอยู่ในที่เกิดเหตุนี้ด้วย ในกรณีนี้มีคำพิพากษาฎีกาของไทยฎีกาที่ ๒๗๗/๒๕๐๑ จำเลยทำละเมิดให้มารดาโจทก์ตาย โจทก์ฟ้องว่าโจทก์ว่าแห้วขาดที่เคาะพริกและอื่น ๆ ศาลไม่ให้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้ และฎีกาที่ ๗๔๘/๒๕๐๒ สามีไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายทางจิตใจที่เกิดความว่าแห้วเพราะสูญเสียชีวิต^{๑๘}

จากที่กล่าวมาแล้วจึงพอสรุปได้ว่าหน้าที่ตามความเป็นจริงนั้นหมายถึงหน้าที่ที่จำเลยมีต่อโจทก์โดยตรง นั่นก็คือจำเลยเป็นหนี้โจทก์ในการที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในฐานะวิญญูชนเท่านั้น ดังนั้นถ้าความเสียหายเกิดแก่บุคคลอื่นโดยจำเลยไม่มีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังต่อเขาแล้ว จำเลยก็ไม่ต้องมีความผิด ในกรณีแม่ค้าปลาเช่นกัน จำเลยไม่มีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังต่อแม่ค้าปลา หน้าที่ของจำเลยมีเฉพาะคู่กรณีที่เกิดอุบัติเหตุเท่านั้น ถ้าจะไปเกณฑ์ให้จำเลยต้องรับผิดชอบต่อแม่ค้าปลาค้วย่อมไม่เป็นการยุติธรรมต่อเขาหรือในคดีคนขับรถบรรทุกก็เช่นกัน เขามีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในฐานะที่เป็นคนขับรถอยู่แล้ว และความระมัดระวังนั้นจะต้องมีต่อบุคคลทุกคนบนท้องถนน ดังนั้นการที่เขาขับรถมาโดยเร็วและไม่สามารถหยุดได้ทันนั้นเป็นความผิดของเขา จะให้ผู้อื่นต้องชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเขา ย่อมเป็นการไม่ถูกต้อง

^{๑๗} Winfield, op. cit., p. 180

^{๑๘} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเกม, หน้า ๔๗

ส่วนตามกฎหมายไทยและกฎหมายของประเทศภาคพื้นทวีปยุโรปนั้น มิได้แยกเรื่องความประมาทอันเกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่อันมีต่อประชาชนออกเป็นลักษณะหนึ่งต่างหากแต่ได้พิจารณาถึงว่าได้มีการกระทำผิดอันเป็นการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมาย เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น (ป.พ.พ. มาตรา ๘๒๒) หรือกระทำการที่ไม่กระทำอย่างวิญญูชนอันพึงใช้ความระมัดระวัง

หน้าที่ตามกฎหมายไทยนั้นมักเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้กระทำ แล้วบุคคลละเว้นหรือละเลย ย่อมถือว่าเป็นความผิดไม่ว่าการละเว้นหรือละเลยนั้นจะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม และหน้าที่ดังกล่าวอาจเกิดจากกฎหมายบัญญัติ สัญญา หรือความสัมพันธ์ทางข้อเท็จจริงที่มีอยู่ระหว่างผู้ละเว้นกับผู้เสียหายก็ได้ หรือเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สมัครใจเข้าปฏิบัติการเกี่ยวกับผู้อื่น เช่น เข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือบุคคลที่อยู่ในฐานะอันสามารถควบคุมสิ่งของหรือบุคคลใด เพื่อความปลอดภัยของบุคคลอื่น ย่อมมีหน้าที่ต้องทำการตามสมควร เพื่อความปลอดภัยเช่นว่านั้น เช่น เจ้าของโรงแรมต้องรับผิดชอบแก่ผู้อื่นในห้องพักแขกชั่วคราว ทำให้ผู้มาในโรงแรมได้รับความเสียหาย แม้ผู้นั้นจะไม่ใช่แขกอาศัยที่มีสัญญาต่อกันก็ดี ฎีกาที่เกี่ยวกับเรื่องหน้าที่นี้มีฎีกาที่ ๓๕๕/๒๔๗๒ ฎีกาที่ ๑๑๗๒/๒๔๘๒ ฎีกาที่ ๘๘๑/๒๔๘๕ เป็นต้น^{๑๕}

๓.๓ การไม่ปฏิบัติตามหน้าที่

การไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือการฝ่าฝืนหน้าที่ในที่นี้คือ การฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังซึ่งหมายความว่า เมื่อผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องใช้ความระมัดระวังต่อผู้อื่นแล้ว หากละเลยไม่ใช้ความระมัดระวัง เช่นว่านั้นย่อมถือว่าเป็นการทำละเมิดในเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นต่อบุคคลที่ตนจะต้องใช้ความระมัดระวังนั้น ส่วนกรณีใดจึงจะถือว่าไม่ใช้ความระมัดระวังยอมแล้วแต่ข้อเท็จจริง เป็นเรื่อง ๆ ไป โดยคำนึงถึงวิสัยและ

^{๑๕} จิตติ กิ่งศภทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒

(พระนคร: เนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๐๔) หน้า ๒๒๖.

พฤติกรรมของวีรบุรุษในภาวะเช่นนั้นเป็นสำคัญ^{๒๐} ดังนั้นการฝ่าฝืนหน้าที่ในการต้องใช้ความระมัดระวังจึงต้องคำนึงถึงระดับของวีรบุรุษเป็นสำคัญ เพราะระดับแห่งความระมัดระวังของบุคคลมีไม่เท่ากัน ถ้ากฎหมายไม่ได้บัญญัติให้เขาต้องรับผิดชอบตามความชำนาญพิเศษแล้ว เขาก็เป็นเพียงคนธรรมดาสามัญที่ยังต้องขึ้นรถประจำทาง เขาไม่ได้มีความกล้าหาญเช่น Achilles หรือฉลาดเช่น Ulysses หรือแข็งแรงเช่น Hercules กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บุคคลจะต้องรับผิดชอบเฉพาะเมื่อการกระทำของเขาเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ที่ต้องใช้ความระมัดระวัง ยิ่งวีรบุรุษเท่านั้น ดังนั้นถ้าบุคคลได้ใช้ความระมัดระวังอย่างสูง หรือบุคคลซึ่งเขาช่วยผู้อื่นในขณะที่กำลังตกอยู่ในอันตรายแก่ชีวิตและร่างกายแล้ว ย่อมไม่ถือว่าฝ่าฝืนหน้าที่ในฐานะวีรบุรุษ^{๒๑}

นอกจากระดับของวีรบุรุษจะเป็นสิ่งสำคัญต่อการพิจารณาว่ามีการฝ่าฝืนหน้าที่หรือไม่แล้ว วิสัยและพฤติกรรมย่อมมีส่วนสำคัญประกอบการวินิจฉัยด้วย คำว่า "วิสัย" นั้น ท่านศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ ให้คำอธิบายไว้ว่า หมายความว่าถึงลักษณะของบุคคลผู้กระทำบางทีก็เรียกว่าสภาพภายในตัวผู้กระทำ เช่น เป็นเด็กหรือพิการ ส่วน "พฤติกรรม" หมายความว่าถึงข้อเท็จจริงประกอบการกระทำ บางทีก็เรียกว่าเหตุภายนอกตัวผู้กระทำ เช่น ในการขับรถ ใต้แสงสภาพรถ ถนน แสงสว่าง^{๒๒}

ความกฎหมายอังกฤษนั้น การใช้ความระมัดระวังตามหน้าที่จะต้องคำนึงถึงวิสัย และพฤติกรรมดังกล่าวด้วย เพราะสภาพร่างกายซึ่งผิดปกติ เช่น ผู้ที่ตาบอดหรือหูหนวก ย่อมใช้ความระมัดระวังเท่ากับคนในฐานะ เช่น เขาควรกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ที่ใช้

^{๒๐} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเกม, หน้า ๒๕๔

^{๒๑} Winfield, *op. cit.*, p. 182.

^{๒๒} จิตติ ติงศภัทิย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๑ ตอนที่ ๑

(พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๐๔)

หน้า ๒๐๖, ๒๐๘.

ความระมัดระวัง ส่วนพฤติการณ์นั้นต้องเป็นพฤติการณ์ซึ่งผู้กระทำละเมิดต้องรู้ ซึ่งยอมแล้ว แต่สิ่งแวกล้อมเขาต้องใช้ประสาททั้งที่เขาได้ประสพว่าจะไรเกิดขึ้น^{๒๓} นอกจากนี้หน้าที่ในการประกอบอาชีพหรือตามความชำนาญพิเศษนั้นว่าเป็นสิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณา เช่นกัน กล่าวคือบุคคลจะต้องมีหน้าที่ใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษตามวิชาชีพ หรือความชำนาญพิเศษของตน ถ้าเขาเกิดความเสียหายเพราะการฝ่าฝืนหน้าที่แล้วเขาจะต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำของเขาซึ่งหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังนั้นจะคงสูงกว่าระดับของวิญญูชน หลักนี้อ้างกฤษนำมาจากหลักในกฎหมายโรมันชื่อว่า *imperitia culpa adnumeratur* ซึ่งเป็นหลักที่นำมาใช้กับระดับของความระมัดระวังและเกี่ยวกับความชำนาญพิเศษ^{๒๔}

อย่างไรก็ตาม นอกจากหลักเรื่องระดับของวิญญูชน วิสัยและพฤติการณ์ รวมทั้งหน้าที่และความชำนาญพิเศษแล้ว ในการพิจารณาว่าจำเลยฝ่าฝืนหน้าที่หรือไม่ ยังอาศัยหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ประกอบด้วย คือ

๑. ความหนักเบาของการเสี่ยงภัย (The magnitude of the risk) หมายถึงความหนักเบาของการเสี่ยงต่ออันตรายที่อาจจะเห็นได้และช่องทางที่จะเกิดความเสียหายนั้นมีเพียงไร ถ้าความเสียหายนั้นเห็นได้ว่าย่างห่างไกลอยู่ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวัง แต่ถาความเสียหายนั้นเห็นได้ว่าร้ายแรงและมีช่องทางที่จะเกิดได้ง่าย ความระมัดระวังก็ต้องมีมากขึ้นตามส่วน^{๒๕} ในคดี *Bolton v. Stone* ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างความหมายของคำว่า ความเป็นไปได้และความน่าจะเป็นไปได้เกี่ยวกับเรื่องความหนักเบาของการเสี่ยงภัยซึ่งเรื่องนี้ Lord Radcliff ได้ให้ทัศนะว่าไม่เพียงแต่อันตรายซึ่งเป็นไปได้เท่านั้น แต่จะต้องเกี่ยวกับพฤติการณ์แวกล้อมซึ่งวิญญูชนควรเห็นล่วงหน้าถึงอันตรายนั้นด้วย ส่วนประกอบซึ่งใช้ในการตัดสินความหนักเบาของการ

^{๒๓} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๕๒-๑๕๓

^{๒๔} Winfield, *op. cit.*, p. 183.

^{๒๕} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเดิม หน้า ๒๔๔.

เสี่ยงภัยมี ๒ ประการคืออันตรายที่เกิดขึ้นจริง ๆ และอันตรายที่น่าจะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้การใช้ความระมัดระวังมีไม่เท่ากัน^{๒๖}

๒. ความสำคัญมากน้อยแห่งวัตถุประสงค์ที่จะกระทำ (The importance of the object to be attained) หมายความว่า ต้องมีการตั้งน้ำหนักระหว่าง การยอมเสี่ยงภัยอันตรายกับผลที่จะเกิดขึ้น ถ้าไม่มีการเสี่ยงภัย เช่นว่านั้นอย่างใดสำคัญกว่ากัน เช่นการขับรถเร็วแต่ไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ ย่อมจะเสี่ยงต่อบุติเหตุมากกว่า การขับรถช้า แต่การขับรถช้าในภาวะที่การจราจรแออัด เช่นนี้ย่อมทำให้การจราจรติดขัด ล่าช้ากลับเป็นผลเสียมากกว่า ฉะนั้นเพียงการขับรถเร็วแต่ไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด เท่านั้นจะถือว่าไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควรไม่ได้^{๒๗}

ท่านผู้พิพากษา Asquith ได้สรุปเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าภัยนั้นสมดุลงับผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ และโดยยกตัวอย่างว่าโดยปกติรถไฟจะต้องวิ่งในอัตราความเร็ว ๕ ไมล์ต่อชั่วโมง ในกรณีเช่นนี้อุบัติเหตุย่อมเกิดขึ้นน้อยมาก แต่ในชีวิตประจำวันของเราทุกวันนี้ย่อมต้องการความรวดเร็ว ดังนั้นจุดประสงค์เพื่อบริการประชาชนในความรวดเร็วย่อมถือเป็นสิ่งสำคัญ จึงสันนิษฐานได้ว่าความเร็วที่ต้องเพิ่มขึ้น มิใช่ถือเป็นการเสี่ยงภัยที่ผิดปกติแต่อย่างใด^{๒๘}

๓. ทางปฏิบัติซึ่งเป็นไปได้ในการใช้ความระมัดระวัง (Practicability of precaution) หมายความว่า ภัยที่เกิดขึ้นจำเลยอาจคาดคะเนหรือวัดผลได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งการคาดคะเนหรือการวัดผลของจำเลยนี้เป็นเรื่องที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบ ด้วย ตัวอย่างเช่น ในคดี Letimer v. A.E.C. ข้อเท็จจริงมีว่า หลังจากนำท่วมแล้ว พื้นโรงงานจึงลื่นมากและคนงานก็มีได้จัดการขัดถู ดังนั้นเมื่อโจทก์ได้รับอุบัติเหตุจากการ ลื่นหล่ม จึงได้ฟ้องโรงงานให้รับผิดชอบในฐานะที่ไม่ปิดโรงงาน ศาลสูงของอังกฤษตัดสินว่า

^{๒๖} Winfield, *op. cit.*, p. 183-189

^{๒๗} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเคม, หน้า ๒๔๔.

^{๒๘} Winfield, *op. cit.*, p. 189

ภัยที่เกิดจากการที่พื้นดินนั้นมิใช่ภัยอันยิ่งใหญ่หรือจะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างหนัก
กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ภัยนั้นไม่ใหญ่หลวงจนถึงกับจะต้องปิดโรงงาน และกรณีนี้ศาลจะไม่
คำนึงถึงการป้องกันซึ่งเป็นพื้นฐานง่าย ๆ ในการซื้อความระมัดระวังไว้ก่อนเลย^{๒๘}
นั่นก็คือ ศาลได้คำนึงว่า ความปลอดภัยและค่าใช้จ่ายที่จะต้องเสียไปเพื่อซื้อความปลอดภัย
นั้นสมมูลกันหรือไม่ เช่น แพทย์ผู้ซึ่งวินิจฉัยโรคของคนไข้ผิดไป เพราะไม่ใช่เครื่องมือ
ชนิดใหม่ จะถือว่าประมาทยังมีได้ หากเครื่องมือชนิดนั้น แม้จะมีใช้ในต่างประเทศ แต่ก็
ยังหาเครื่องมือชนิดนั้นในประเทศที่แพทย์นั้นอยู่ได้ยาก และเครื่องมือชนิดนั้นก็ไม่ผู้จะมีแพทย์ใน
ประเทศนั้นใช้กัน^{๓๐}

๔. วิธีการซึ่งในทางปฏิบัติเป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไป (General and
approved practice) หมายความว่า จำเลยอาจต่อสู้ว่าการกระทำโดยประมาทนั้น
เขาได้กระทำไปตามทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไปและจำเลยจะต้องพิสูจน์ให้ศาล
เห็นถึงทางปฏิบัติหรือวิธีการนั้นจากพยานหลักฐานโดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และหน้าที่อันเกิด
จากการกระทำโดยประมาทจะไม่สิ้นสุดลง ในกรณีที่มีการละเลยต่อหน้าที่นั้นบ่อย ๆ^{๓๑}
หมายความว่า ถ้าจำเลยกระทำการไปตามวิธีการหรือทางปฏิบัติที่รับรู้กันอยู่ทั่วไป ก็หาได้
ชื่อว่ากระทำการโดยประมาทไม่^{๓๒} กรณีเช่นนี้จำเลยย่อมยกเป็นข้อต่อสู้ในการกระทำโดย
ประมาทของคนได้ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้ากรณีนั้นเกิดซ้ำกันบ่อย ๆ จำเลยจะยกเป็นข้อต่อสู้
ไม่ได้

หลักเรื่องวิธีการซึ่งทางปฏิบัติเป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไปนี้ ศาลฎีกาของไทยก็คือ
หลักนี้เช่นกัน เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๐/๒๔๘๒ ระหว่างพนักงานกรมอัยการ โจทก์
ร.ต.พัก กิสาภิรมย์ จำเลย ซึ่งศาลฎีกาพิพากษาว่าการที่จำเลยขับรถจักรโดยไม่จุคโคมไฟ

^{๒๘} Winfield, op. cit., p. 190

^{๓๐} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเดิม หน้า ๒๔๔

^{๓๑} Winfield, op. cit., p. 190-191.

^{๓๒} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเดิม หน้า ๒๔๔.

เป็นการผิดข้อบังคับของกรมรถไฟ จึงชนรถโยกที่ไม่จุดไฟเหมือนกัน เป็นเหตุให้คนในรถโยกตาย แต่ปรากฏว่าทางปฏิบัติไม่เคร่งครัดตามข้อบังคับเนื่องจากทางการไม่มีโคมไฟพอจ่ายเคยปฏิบัติกันมา เสมอว่าเมื่อเบรกโคมไฟไม่ไ้ ก็ต้องขับตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา จำเลยขับรถตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาและเป็นการขับในเขตสับเปลี่ยนรถ ซึ่งห้ามมิให้คนและรถอื่นเข้าไป ทั้งนี้จะเอาความผิดแก่จำเลยฐานทำให้คนตายโดยประมาทมิได้^{๓๓}

๓.๓.๑ ความเสียหาย (Damages)

เมื่อมีการฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังต่อผู้อื่นแล้ว จะต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นจากผลแห่งการฝ่าฝืนหน้าที่นั้นด้วย ในเรื่องความเสียหายนี้ถือเป็นหัวข้อสำคัญของการกระทำโดยละเมิด กฎหมายว่าด้วยละเมิดของทุกประเทศย่อมถือเป็นสิ่งสำคัญว่า ในการกระทำโดยละเมิดนั้นจะต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นมิฉะนั้นจะไม่ถือว่าเป็นการกระทำโดยละเมิด เช่น ตามกฎหมายฝรั่งเศส มาตรา ๑๓๘๒ ก็ได้บัญญัติไว้ว่า "การกระทำใด ๆ ของมนุษย์อันเป็นเหตุทำความเสียหายแก่ผู้อื่นไซ้ ย่อมบังคับบุคคลซึ่งกระทำความเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้นให้ชดเชยค่าความเสียหาย" หรือตามกฎหมายเยอรมัน ซึ่งเหมือนกับกฎหมายว่าด้วยละเมิดของไทยในมาตรา ๘๒๓ วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี จำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้นแก่ผู้นั้น ในความเสียหายใด ๆ อันเกิดขึ้น เนื่องจากการกระทำนั้น ๆ" และตามกฎหมายญี่ปุ่นมาตรา ๗๐๕ บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อละเมิดสิทธิของผู้อื่น จำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดนั้น" ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบรรดาประเทศต่าง ๆ ย่อมถือว่าความเสียหายเป็นส่วนสำคัญของการกระทำโดยละเมิด ส่วนตามกฎหมายของอังกฤษและอเมริกานั้นก็ถือว่าความเสียหายอันเกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่ที่ต้องใช้ความระมัดระวัง เป็นหลักสำคัญข้อหนึ่ง

^{๓๓}บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเกม หน้า ๒๔๔-๒๔๕.

ในเรื่องความประมาทอันเกิดจากหน้าที่ เช่นกัน กล่าวคือ

การฝ่าฝืนหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังต่อผู้อื่นนั้น จะต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น และต้องเป็นผลโดยตรงและใกล้ชิดจากความประมาทของผู้กระทำ หรืออย่างน้อยก็เป็นความเสียหายที่วิญญูชน อาจมองเห็นได้ว่าจะต้องเกิดขึ้นจากความประมาทของตน^{๓๔}

✕ สำหรับเรื่องความเสียหายนี้จะต้องพิจารณาถึงหลักความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล หรือระหว่างความผิดกับความเสียหายมาประกอบทว้ย แต่ในที่นี้จะขอกล่าวถึงทฤษฎีในเรื่องนี้โดยย่อ โดยที่ศาลและนักนิติศาสตร์พยายามหาหลักเกณฑ์เพื่อจะปรับให้เข้ากับผลที่เกิดขึ้น แต่ก็มีใ้กว้างหลักเกณฑ์เอาไว้ เป็นแต่วินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้เกิดผลเช่นนั้น หรือไม่โดยให้ชื่อเหตุกับผลนั้นต่าง ๆ กัน เช่น เหตุกับผลธรรมดา (natural) เหตุกับผลใกล้ชิด (proximate) เหตุกับผลโดยตรง (direct) เหตุกับผลสำคัญ (substantial) และเหตุอันก่อให้เกิดผล (cause génératrice) เป็นต้น และทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่สำคัญมีอยู่ ๒ ทฤษฎี คือ

๑. ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือเหตุเงื่อนไข (l' équivalence des conditions) ทฤษฎีนี้ถือว่า ถ้าไม่มีการกระทำซึ่งถูกกล่าวหาแล้ว ผลจะไม่เกิดขึ้นเช่นนั้น ถ้าเหตุอันหนึ่งคือการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาแล้วผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบ โดยไม่ต้องคำนึงถึงเหตุอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เพราะถือว่าเหตุทุกเหตุมีน้ำหนักเท่ากัน ทฤษฎีนี้มีข้อด้อยคือเป็นหลักซึ่งตรงกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ แต่มีข้อเสียที่ว่าอาจทำให้จำเลยต้องรับผิดชอบยาวออกไป

หลักวินิจฉัยตามเหตุเงื่อนไขหรือความเท่ากันแห่งเหตุนี้ ก็คือโดยที่ผลอันหนึ่งอาจเกิดจากเหตุหลายประการ ต่างก็เป็นเหตุที่ต้องมีในอันจะก่อให้เกิดผลอันหนึ่งขึ้น หากไม่มีเหตุทุก ๆ ประการนั้นประกอบด้วยกันแล้ว ผลก็จะไม่เกิดขึ้นเช่นนั้น หลักนี้จึงอยู่ที่คำถามที่ว่าถ้าจำเลยไม่กระทำผิด โดยมิได้ประมาทเลินเล่อแล้ว ความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้าคำตอบเป็นว่าไม่เกิด ก็ถือได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำความผิด คือ ความประมาทเลินเล่อของจำเลย ถ้าคำตอบเป็นว่าแม้จำเลยจะไม่ประมาทความเสียหายนั้นก็ยังมี

^{๓๔} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเคมิม, หน้า ๒๔๕.

คงเกิดขึ้นนอญ่เอง ก็ถือไคว่ความเสียหายนั้นมิใช่เป็นผลจากความประมาทเลินเล่อของจำเลย

๒. ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (causalité adequate) ทฤษฎีนี้ถือไคว่ในบรรดาเหตุทั้งหลายที่ก่อให้เกิดขึ้นนั้น เฉพาะแต่เหตุที่ตามปกติย่อมก่อให้เกิดผล เช่นว่านั้น เท่านั้นที่ผู้กระทำการนั้นจะต้องรับผิดชอบ และข้อดีของทฤษฎีนี้ก็คือ ตรงกับหลักวินิจัยความผิดหรือความประมาทเลินเล่อของจำเลย ซึ่งต้องวินิจัยตามพฤติการณ์ที่บุคคลในฐานะ เช่นจำเลยควรทราบ แต่มีข้อเสียที่จำกัดผลที่ผู้กระทำต้องรับผิดชอบ ภายในวงที่ผู้กระทำควรไคว่คาดเห็นเท่านั้นซึ่งขัดกับความเป็นจริงที่อาจมีความเสียหายที่เป็นผล โดยตรงจากการกระทำของจำเลยแท้ ๆ แต่จำเลยผู้กระทำละเมิดกลับไม่ต้องรับผิดชอบ ทำให้ผู้เสียหายซึ่งไม่มีส่วนทำอะไรมิเลยต้องรับบาปเคราะห์ไปโดยลำพังตามยถากรรม

กฎหมายเยอรมันถือไคว่ ผลที่ผู้เสียหายจะต้องรับผิดชอบนั้นต้องเป็นผลที่เป็นไปตามปกติของกฎแห่งชีวิต และไม่จำเป็นที่ตัวผู้เสียหายเองควรจะได้คาดเห็น^{๓๕}

ในกฎหมายอังกฤษศาลถือไคว่หากวิญญูชนพอจะเห็นว่าความประมาทของตนอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นไคว่แล้ว ผู้ประมาทจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายทั้งปวงที่เกิดขึ้นโดยตรงจากความประมาทของตนโดยไม่ต้องคำนึงไคว่วิญญูชนจะมองเห็นผลแห่งความเสียหายนั้นหรือไม่ก็ตาม^{๓๖} หลักนี้เกิดจากคดี Re Polemis ซึ่งข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า โจทก์ให้จำเลยเช่าเรือ จำเลยบรรจุทุกน้ำมันเบนซินบรรจุถัง น้ำมันบางถังรั่วเกิดเป็นไอน้ำมันอยู่ในห้องเรือ ไม้ที่ตกลงไปกระทบบางสิ่งในท้องเรือเกิดประกายไฟขึ้นประกายไฟเลยไหม้อระเหยของน้ำมันเบนซินทันที แล้วไฟไหม้เรือหมดไปทั้งลำ ศาลตัดสินไคว่จำเลยต้องรับผิดชอบเจ้าของเรือโดยต้องไคว่ราคาเรือนั้น ศาลพิงไคว่คนของจำเลยประมาทเลินเล่อในการทำไม้กระดานตกลงไป แม้วิญญูชนจะไม่คาดหมายไคว่ความเสียหายจะเกิดขึ้น

^{๓๕} จิตติ กิ่งศรัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒

(พระนกร: เนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๐๔) หน้า ๒๓๘-๒๕๓.

^{๓๖} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเกม, หน้า ๒๘๕

มากมายถึงเพียงนั้น แต่เมื่อเป็นผลโดยตรงจากความประมาทของจำเลยแล้ว จำเลยก็ต้องรับผิดชอบ เหตุที่วิญญูชนจะคาดหมายได้หรือไม่นั้น มีความสำคัญในการวินิจฉัยว่า จำเลยประมาทเดินเลอหรือไม่ แต่ไม่สำคัญในการวินิจฉัยว่าจำเลยจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายมากน้อยเพียงไหน ถ้าเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของจำเลยแล้ว แม้จะไม่เป็นที่คาดหมายถึงความเสียหายนั้นได้ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบ^{๓๗}

ในกฎหมายฝรั่งเศส ศาลก็ไม่ยอมผูกมัดที่จะวินิจฉัยคดีโดยอาศัยทฤษฎีใด แต่แนวคำวินิจฉัยของศาลยอมรับว่ามีเหตุใดหลายเหตุที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายอันหนึ่ง และวินิจฉัยความหนักเบาแห่งความผิดซึ่งใดแก่ความจงใจหรือประมาทเดินเลอไปในทางทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขนั้นคือ วินิจฉัยจากผลโดยตรงเช่นกัน^{๓๘}

กฎหมายสวีต ถือหลักว่าต้องมีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างเหตุกับผลโดยไม่ขาดตอน และอาจพิจารณาให้ค่าเสียหายได้ตามความหนักเบาของความผิดทำนองเดียวกับฝรั่งเศสโดยไม่จำเป็นต้องเป็นความเสียหายที่คาดหมายได้^{๓๙}

ตามกฎหมายญี่ปุ่นมีคดีที่ศาลวินิจฉัยโดยเหตุผลว่าถ้าความเสียหายไม่เกิดขึ้นโดยจำเลยไม่เป็นผู้ผิด แล้วจำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าความเสียหายเกิดเพราะความผิดของจำเลย จำเลยก็ต้องรับผิดชอบ และการกำหนดความเสียหายต้องสัมพันธ์กับการกระทำโดยละเมิด^{๔๐}

ตามกฎหมายญี่ปุ่นมีคดีที่ศาลวินิจฉัยโดยเหตุผลว่าถ้าความเสียหายเกิดขึ้นโดยจำเลยไม่เป็นผู้ผิดแล้ว จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าความเสียหายเกิดเพราะความผิดของ

^{๓๗} จิตติ ทิงศภิทัย, เรื่องเกม หน้า ๒๔๕-๒๔๗

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๗-๒๔๘

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๘

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

จำเลย จำเลยก็ต้องรับผิดชอบ และการกำหนดความเสียหายต้องสัมพันธ์กับการกระทำโดย
ละเมียด^{๔๑}

ตามกฎหมายไทยจะดูแลเหตุการณ์กระทำของบุคคลต่อ เมื่อการกระทำของ
บุคคลนั้นเป็นผลธรรมดา หรือโดยตรงจากการกระทำหรือเป็นผลอันใกล้ชิดกับเหตุ^{๔๒}
เช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๑/๒๔๘๖, ๘๐๘/๒๔๘๗, ๑๔๓๑/๒๔๘๘.

๓.๓.๒ ความเสียหายที่ไกลต่อเหตุ (Remoteness of Damage)

เมื่อเกิดการกระทำความผิดโดยการฝ่าฝืนหน้าที่อันต้องใช้ความระมัดระวัง
และผลที่ตามมาก็คือ ความเสียหายแล้วหลักในเรื่องความเสียหายที่สำคัญอีกประการก็คือ
ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นความเสียหายที่ไม่ไกลต่อเหตุ เพราะถ้าหากโจทก์
พิสูจน์หลักการในเรื่องความรับผิดอันเกิดจากการกระทำละเมียดโดยประมาทของจำเลยได้
แต่ศาลแห่งความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของจำเลยเป็นผลที่ไกลต่อเหตุแล้ว
คำฟ้องของโจทก์ก็ยอมตกไป^{๔๓} ดังนั้น เรื่องความเสียหายที่ไกลต่อเหตุจึงเป็นเรื่อง
สำคัญ สำหรับความเสียหายเรื่องหนึ่ง และนอกจากศาลจะพิจารณาเกี่ยวกับความเสียหาย
ที่ไกลต่อเหตุแล้ว ศาลจะต้องพิจารณาดังเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

ตามกฎหมายของอังกฤษ อเมริกานั้น คงได้กล่าวแล้วว่า หลักที่ศาลใช้
พิจารณาดังผลของการกระทำคือความเสียหายนั้น ศาลใช้หลักเหตุใกล้ชิด (proximate
cause) ทั้งนี้เพราะถ้าศาลจะพิจารณาดังเหตุของเหตุที่เกิดขึ้นเป็นลำดับก็จะไม่รู้จัก
สิ้นสุด ดังนั้น ศาลจึงยอมรับแต่เหตุที่ใกล้ชิด และตัดสินใจไปตามนั้นโดยไม่ต้องคำนึงถึง
เหตุอื่นอีก^{๔๔}

^{๔๑}จิตติ คิงศกัทธิย์, เรื่องเกม, หน้า ๒๔๘

^{๔๒}เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๔๓}Winfield, op. cit., p. 205

^{๔๔}วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเกม, หน้า ๓๓๔

ถ้าเราจะพิจารณาดังความเสียหายที่ไกลต่อเหตุและสาเหตุใกล้ชดิก จะเห็นได้ว่ามีความหมายเหมือนกัน โดยที่สาเหตุใกล้ชดิกนั้นหมายถึงเหตุสำคัญซึ่งเป็นผลโดยตรงต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการพิจารณาจากเหตุไปหาผล ส่วนความเสียหายที่ไกลต่อเหตุนั้นเป็นการพิจารณาจากผลไปหาเหตุ ดังนั้นหลักพิจารณาในเรื่องนี้จึงอาจกล่าวรวมไปได้คือ

๑. ผลที่เกิดขึ้นตามความตั้งใจย่อมไม่ไกลกว่าเหตุ เช่นในคดี *Scott v. Shepherd* ก. โยนประทัดที่จุดแล้วไปในฝูงชน ประทัดตกลงมาที่ ข. ข. ตกใจจึงโยนไปที่ ค. ค. โยนไปที่ ง. ประทัดแตกทำให้ ง. คาบอด ถือว่าการกระทำของ ก. ใกล้ชดิกแก่เหตุ แม้ ก. จะไม่ได้มีเจตนาให้ตาของ ง. บอด^{๕๕}

๒. ผลที่เกิดโดยไม่ตั้งใจ หรือเกิดจากความประมาทต้องเป็นผลโดยตรงหมายความว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำประมาทของตนโดยไม่ตอ้งคำนึงว่าความเสียหายนั้นอาจจะมองเห็นได้ด้วยตนเองหรือด้วยวิญญูชนหรือไม่ก็ตาม ตัวอย่างคือ คดี *Re Polemis* ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนแรก^{๕๖} อนึ่ง เหตุที่อาจก่อให้เกิดผลขึ้นตามลำดับ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดต่อเนื่องกัน เช่นในคดี *Keegan v. Minneapolis & St. Louis R. Co.* วินิจฉัยว่า การมีหลุมที่ชานชาลาสถานีรถไฟ ซึ่งบริษัทรถไฟจำเลยควรจะคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าหลุมนั้นอาจเป็นเหตุให้คนโดยสารรถไฟเดินพลากไปตกหลุมไ้ และมีหญิงคนโดยสารตกหลุมนั้นเท้าแพลง ขอบวม แล้วเลยเป็นโรคปวดตามข้อต่อมาเป็นเส้นหัวใจอักเสบ บริษัทรถไฟจำเลยจะต้องรับผิดชอบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นนั้นต้องไม่นานเกินไป (เวลา) หรือไกลเกินไป (สถานที่) แต่ถึงกระนั้นบางกรณีก็ยอมรับว่าเป็นผลโดยตรง เช่นจำเลยเอาลูกกระเบิดไปซุกไว้ ต่อมาอีก ๑๐ ปีจึงจะระเบิด จำเลยก็ยังต้องรับผิดชอบ^{๕๗}

^{๕๕} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๓๓๕, Winfield, *op. cit.*, p. 210.

^{๕๖} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๔๘, Winfield, *op. cit.*, p. 210-211.

^{๕๗} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๓๓๖-๓๓๗.

๓. ถ้าความเสียหายนั้นบุคคลในฐานะจำเลยควรจะมีมองเห็นในขณะกระทำนั้นว่าจะต้องเกิดขึ้นจากความประมาทเช่นนั้นแล้วจำเลยต้องรับผิดชอบ ถ้าไม่อาจเห็นได้เช่นนั้นจำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่นในคดี *Overseas Tankship (U.K.) Ltd. v. Morts Dock and Engineering Co., Ltd.* ข้อเท็จจริงมีว่า คิวความประมาทของคณงานของจำเลย ทำให้น้ำมันไหลจากเรือของจำเลย ลอยไปตามน้ำในท่าเรือซึ่งมีคณงานของโจทก์ทำการหลอมโลหะอยู่ โลหะที่หลอมเหลวได้ตกลงไปถูกน้ำมันที่ลอยเข้า เกิดไฟลุกไหม้ท่าเรือนั้น ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยไม่อาจเห็นได้เลยว่าน้ำมันที่ลอยไปตามน้ำนั้นจะทำให้เกิดไฟไหม้ได้ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบ^{๔๘}

ในการพิจารณาผลแห่งการกระทำโดยประมาทนี้ ในบางกรณีอาจมีบุคคลอื่นทำประมาทซ้อนขึ้นมาอีก หรือมีเหตุการณ์อื่นแทรกแซงขึ้นมาอันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งเป็นเหตุให้จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น เว้นแต่จำเลยควรจะได้มองเห็นว่าอาจมีผู้กระทำ การประมาทหรือเหตุการณ์เช่นนั้นต่อจากประมาทของตนได้^{๔๙} หรือบางกรณีที่เกิดเหตุสุดแต่แรก แม้อาจถือว่าจำเลยอาจคาดเห็นได้ จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่การกระทำของจำเลยได้เพิ่มการเสี่ยงอันตรายโดยไม่สมควร เช่นจำเลยอาจคาดเห็นได้ว่า ลมที่พัดผ่านมาอาจทำความเสียหายให้แก่โจทก์ได้หลายวิธี ซึ่งจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ นอกจากเขาจะจุดไฟขึ้นโดยคาดเห็นว่าลมจะก่ออันตรายขึ้นได้^{๕๐}

ตัวอย่างคดีที่เกิดจากเหตุสุดแต่แรกที่จำเลยต้องรับผิดชอบ เช่นคดี *Abbott v. Mackie* ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า จำเลยเปิดฝาของห้องไต้คินทิ้งไว้ ต่อมาเมื่อเด็กมาเล่นและทำฝานั้นร่วงไปถูกโจทก์บาดเจ็บ ถือว่าจำเลยต้องรับผิดชอบ และในคดี *Hill v. New River Co.* มีความว่า จำเลยปล่อยให้หน้าต่างไหลพุ่งไปที่ถนนหลวง ทำให้ม้าของโจทก์ที่ผ่านมาตกใจ และพลัดตกลงไปในหลุมที่ ข.ได้ขุดไว้ริมถนนโดยมิได้ทำรั้วกันไว้ ถือว่าจำเลย

^{๔๘} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเกม, หน้า ๒๘๘, Winfield, op. cit.,

^{๔๙} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๘-๓๐๐

^{๕๐} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเกม, หน้า ๓๓๘

ต้องรับผิดชอบ เพราะเป็นผู้ประมาทก่อนที่ทำให้เกิดอันตรายนั้นขึ้น แม้ว่า ข. จะประมาทในการซุกหลุมไว้ด้วยก็ตาม ซึ่งศาลอเมริกันก็ถือหลักเดียวกัน คือในคดี Johnson v. Kosmos Portland Cement Co. ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า จำเลยละเลยมิได้ทำความสะอาดเรือบรรทุกน้ำมัน และได้นำมาจอดไว้ที่อู่ เมื่อเกิดฟ้าแลบถูกเรือขึ้นเข้า เลยทำให้ไอระเหยของน้ำมันที่อยู่ในเรือขึ้นระเบิด ทำให้คนงานที่อยู่บนอู่นั้นบาดเจ็บ ถือว่าจำเลยต้องรับผิดชอบเพราะยอมเป็นที่เห็นได้ว่า การที่ปล่อยให้มีไอระเหยของน้ำมันอยู่เช่นนั้น อาจจะมีเหตุหลายประการรวมทั้งฟ้าแลบด้วย^{๕๑}

แต่อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีจำเลยอาจไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะเหตุสุดทระกนั้น เช่น เมื่อความเสียหายเกิดจากการกระทำโดยเจตนา และผิดกฎหมายของบุคคลอื่นที่ได้กระทำขึ้น ภายหลังความประมาทของจำเลย จำเลยหาต้องรับผิดชอบ ตัวอย่าง ก. ซุกหลุมไว้ข้างทาง ข. เดินผ่านมาและถูก ค. ผลักตกลงไปบาดเจ็บ ก. หาต้องรับผิดชอบ^{๕๒} หรือในกรณีที่โจทก์กระทำอย่างบ้าบิ่นหรือโดยไม่มีเหตุสมควร จำเลยก็อาจพ้นผิดได้ เช่นการที่โจทก์เสี่ยงต่อชีวิตหรือต่อการที่ร่างกายจะได้รับบาดเจ็บสาหัส เพื่อช่วยเหลือทรัพย์สินที่อยู่ในอันตราย ย่อมถือว่าเป็นการไม่สมควร และถือว่าโจทก์ประมาทเดินเล่อเอง^{๕๓}

๓.๘ ความสัมพันธ์ของมนุษย์อันก่อให้เกิดความประมาท

Jean - Jacques Rousseau ได้กล่าวไว้ว่า คนที่อยู่โดดเดี่ยวยอมมีเสรีภาพที่จะทำอะไรตามใจชอบ จะใช้ทรัพย์สินของเขาอย่างไรก็ได้ แต่เมื่ออยู่รวมกันในสังคม เสรีภาพของเขาก็กระทบกับเสรีภาพของคนอื่น และในประกาศแห่งมนุษยชน ค.ศ. ๑๗๘๑ ของประเทศฝรั่งเศส มาตรา ๔ วรรค ๒ ได้กล่าวไว้ว่า "เสรีภาพประกอบไปด้วยอำนาจ

^{๕๑} บัญญัติ สุชีวะ, เรื่องเกม, หน้า ๓๐๐, Winfield, op. cit., p. 227.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๕๓} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเกม, หน้า ๓๒๘

ที่จะทำได้ทุกอย่าง ซึ่งไม่เสียหายแก่ผู้อื่น การใช้สิทธิตามธรรมชาติของทุกคน ย่อมมีขอบเขตเพียงให้สมาชิกอื่น ๆ ของสังคมได้แน่ใจว่าจะได้สิทธิอย่างเดียวกัน" ท่าน Ferdinand F. Stone ได้ให้ทัศนะว่า "หลักปรัชญาของความรับผิดชอบสำหรับละเมิดเป็นความคิดของทุกคนต้องรับผิดชอบในการกระทำของเขา คนเราจะไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าเขาได้กระทำตามกฎของความประพฤติทั่วไป ซึ่งยอมรับโดยสังคมซึ่งเขาอยู่ร่วมกัน พลเมืองที่ผิดต้องรับผิดชอบผู้ซึ่งประพฤติผิดต้องถูกบังคับ คนเราย่อมมีเสรีภาพที่จะกระทำตลอดเวลาที่เขากระทำอย่างพลเมืองดี แม้การกระทำของเขาจะเกิดความเสียหาย เขาก็ไม่ต้องชดใช้เพราะเขาไม่ได้กระทำผิด เราอาจพิจารณาระบบที่ให้บุคคลรับผิดชอบเองในความหมายทางปรัชญาของถ้อยคำ ผู้ซึ่งกระทำตามกฎของความประพฤติทั่วไป ที่ยอมรับโดยสังคมและซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าผู้ใดละเมิดกฎของความประพฤติ หรือทำผิดไปจากความประสงค์ของสังคมที่กำหนดไว้ต่อเขา เขาต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน"^{๕๔}

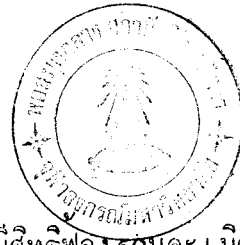
จากถ้อยคำดังกล่าวช่วยอธิบายความว่า เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม เสรีภาพของเขาย่อมถูกจำกัด ภายใต้อำนาจแห่งกฎของสังคม เพื่อมิให้การใช้เสรีภาพนั้นไปกระทบกระทั่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมนุษย์ต้องรวมกันอยู่เป็นสังคมนั้น จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของซึ่งกันและกัน และเป็นการยากที่บุคคลไม่อาจมีชีวิตอยู่โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย เราไม่อาจเล่นดนตรี หรือฟังวิทยุหรือหีบเสียงโดยไม่รบกวนเพื่อนบ้าน เราไม่อาจขับรถโดยไม่เสี่ยงต่อการทับคนตายหรือชนกับรถคันอื่น โรงงานย่อมไม่อาจเดินเครื่องไค้โดยไม่เสี่ยงต่ออันตรายอันจะเกิดต่อคนงาน อย่างไรก็ตาม เรามีสิทธิที่จะฟังดนตรีหรือเล่นดนตรี ขับรถยนต์หรือเดินเครื่องในโรงงาน แต่เมื่ออยู่ระดับหนึ่งซึ่งเราอาจละเมิดต่อเสรีภาพหรือรบกวนต่อเพื่อนบ้าน และอาจทำการเสี่ยงภัยต่อผู้อื่น เพราะมันเป็นความจำเป็นในชีวิตในสังคมสมัยใหม่ของเรา และเราก็มอบรับการถูกรบกวนอย่างเดียวกัน และรับการเสี่ยงภัยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การเพียงรู้หรือคาดคะเนต่อการเสี่ยงภัย ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ยังไม่ถือว่ากระทำโดยเจตนา เพราะแม้แต่การกระทำโดยเชื่อ

หรือรู้สึกว่ายอันตรายอาจเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น ศาสตร์ก็ยังถือว่าเป็นประมาทเดินเลอะ ค่ายเหตุนี้เองจึงอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์มีส่วนช่วยให้เกิดการกระทำผิดโดยประมาทได้ เพราะลำพังบุคคลอยู่เพียงคนเดียวในโลกนี้ เขาย่อมมีเสรีภาพที่จะกระทำสิ่งใดได้ตามความพอใจ แต่เมื่อรวมกันอยู่เป็นสังคม และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันจึงเป็นการยากที่จะไม่มีการกระทบกระทั่งกันในด้านการใช้สิทธิเสรีภาพ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังคมเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ โอกาสในการเสี่ยงภัยมีมากขึ้น บุคคลต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมากขึ้น จึงเป็นการง่ายที่ความผิดอันเกิดจากความประมาทจะต้องมีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

ความสัมพันธ์ของมนุษย์ซึ่งก่อให้เกิดการกระทำผิดโดยประมาทนั้น โดยปกติเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะทั่ว ๆ ไป เริ่มตั้งแต่ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ในหน้าที่การงาน ความสัมพันธ์ระหว่างครูบาอาจารย์กับศิษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์กับคนไข้ ฯลฯ เป็นต้น การกระทำผิดคิดเนื่องจากมีความสัมพันธ์ในระหว่างกันเหล่านี้ จะต้องเป็นการกระทำผิดที่ออกกฎหมายโดยตรง นั่นก็คือเป็นการกระทำผิดโดยละเมิด แต่อย่างไรก็ดี นอกจากความสัมพันธ์เหล่านั้นจะมีมูลเหตุพื้นฐานอันก่อให้เกิดการกระทำผิดโดยละเมิดแล้ว การกระทำผิดอันเกิดจากสัญญาถือเป็นการกระทำละเมิดในบางกรณีเช่นกัน

๓.๔.๑ ความสัมพันธ์อันเกิดจากสัญญา

สัญญาเป็นข้อตกลงที่ก่อให้เกิดหนี้ระหว่างคู่สัญญา ความรับผิดชอบทางสัญญาจึงเป็นผลแห่งหนี้ ซึ่งต่างกับการกระทำละเมิด เพราะละเมิดนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ อนึ่งสัญญานั้นเป็นเรื่องของคู่กรณีซึ่งตกลงใจเข้าผูกพันตนตามสัญญา ดังนั้นโดยปกติการไม่ปฏิบัติตามสัญญาหาได้เป็นการกระทำโดยละเมิดไม่ แต่มีบางกรณีที่ลูกหนี้ตามสัญญาปฏิบัติตามสัญญาอย่างบกพร่อง แม้จะถือว่าเป็นการผิดสัญญาแล้วยังถือเป็นการละเมิดด้วย นอกจากนี้ถ้าความ

เสียหายเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังสัญญา ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิฟ้องฐานละเมิดเช่นกัน^{๕๖}

อนึ่ง การกระทำที่เป็นผิดสัญญาอาจเป็นละเมิดในตัวเองก็ได้ ถ้าการกระทำนั้นละเมิดสิทธิเด็ดขาดของผู้อื่นด้วย เช่น ยืมทรัพย์สินของเขามาแล้วทำให้เสียหายโดยประมาทเดินเลออาจเป็นได้ทั้งละเมิดและผิดสัญญา (คำพิพากษาฎีกาที่ ๙๙๔/๒๔๙๒) อีกประการหนึ่ง สิทธิตามสัญญานั้นผูกพันเฉพาะคู่สัญญาก็จริง แต่บุคคลนอกสัญญาอาจเป็นผู้ทำลายสิทธินั้นก็ได้ กรณีที่บุคคลนอกสัญญาทำความเสียหายต่อสิทธิตามสัญญาย่อมเป็นละเมิดได้ ท่านองเกี่ยวกับ การทำลายสิทธิในครอบครัวซึ่งผูกพันผู้ที่มีสัมพันธ์ในครอบครัวเท่านั้นเหมือนกัน^{๕๗}

ในกรณีที่มีสัญญารับชน การไม่ปฏิบัติตามสัญญาผู้รับชนยอมรับผิดชอบในทางผิดสัญญาประการเดียว แต่ถาชนส่งไม่ถึงปลายทางหรือสินค้าสูญหาย หรือบุบสลายหรือชำรุดหรือคนโดยสารได้รับบาดเจ็บ เพราะความประมาทเดินเลอผู้รับชนยอมต้องผิดทั้งสัญญาและละเมิด^{๕๘}

เรื่องสัญญารับชนนี้ตามกฎหมายฝรั่งเศส มีปัญหาเกี่ยวกับการรับชนโดยเสนหาว่า จัดเป็นสัญญาหรือไม่ นักนิติศาสตร์และศาลฝรั่งเศส เข้าใจว่าการรับชนโดยเสนหานี้เป็นสัญญาอย่างหนึ่ง เช่น ในกรณีที่ผู้รับชนยอมรับชนเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ขวบ โดยไม่เอาค่าธรรมเนียมหรือผู้รับชนยอมรับชนบุคคลที่มีใบสำคัญซึ่งเรียกว่า *Premis de circulation* แต่มีบางกรณีไม่ถือว่าเป็นสัญญา เช่น เพื่อนขออาศัยรถยนต์ไปเที่ยวเล่น หรือรับคำชักชวนไปเที่ยวเล่น เกิดอุบัติเหตุขึ้น นักนิติศาสตร์ฝรั่งเศส เข้าใจว่าในที่นี้ไม่มีสัญญา การที่เรารับใช้พาเพื่อนไปเที่ยว เป็นความตั้งใจรับทำโดยความเอื้อเฟื้อตามอัธยาศัย (*acte de courtoisie*) แต่หากมีเจตนาที่จะมีหนี้เกิดขึ้นกับแก่กันไม่ การเอื้อเฟื้อรับทำกิจการในฐานรักใคร่หรือฐานเป็นมิตรสหาย จะทำให้เกิดมีสัญญาขึ้นไม่ได้ จึงเป็นการกระทำโดย

^{๕๖} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเดิม, หน้า ๒-๓.

^{๕๗} จิตติ กิ่งศรัทธี, เรื่องเดิม, หน้า ๒๓๓-๒๓๔

^{๕๘} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘

ละเมิด^{๕๕}

สัญญาในทางการจ้าง โดยนายจ้างไม่จัดหาแพทย์ หรือที่พัก หรือความสะดวก
ใด ๆ ให้แก่ลูกจ้างตามสัญญา ยอมรับว่าเป็นเพียงผิดสัญญา แต่การที่นายจ้างไม่จัดหาเครื่อง
มือที่ปลอดภัยให้แก่ลูกจ้าง ยอมรับผิดทางละเมิด อนึ่ง ศาลฎีกาจึงกระทำการโดยประมาณ
เดินเลอให้นายจ้างเสียหาย อาจต้องรับผิดตามสัญญาตัวแทน (ฎีกาที่ ๑๑๐๗/๒๔๕๓)^{๖๐}

ในการขายทรัพย์สิน เคิมกฎหมายอังกฤษและอเมริกาได้ใช้หลัก Caveat
emptor-let the purchase beware คือผู้ซื้อต้องตรวจทรัพย์สินเอง แล้วตัดสินใจด้วย
ตนเองว่าจะซื้อหรือไม่ เมื่อซื้อก็ต้องเสี่ยงต่อความชำรุดบกพร่องที่ตนซื้อ หลักนี้ยังใช้
สำหรับอสังหาริมทรัพย์ด้วยเช่นกัน หลัก Caveat venditor-let the seller beware
คือ ผู้ขายมีหน้าที่ต้องระวัง เช่นวินิจฉัยชนกรรมควา ของที่ขายไปนั้นจะไม่เป็นอันตรายแก่
ผู้ซื้อ หน้าที่ของคนขายก็ เช่นเดียวกับแพทย์ผู้รักษาคคนไข้หรือผู้รับจ้างอื่น ๆ^{๖๑}

ความประมาณเดินเลอของผู้ขายมีหลายประการ คือการกล่าวหลอกลวง
ไม่ตรงต่อความจริง (misrepresentation) ในคุณภาพของทรัพย์สิน หรือในความ
เหมาะสมในการใช้ อาจเป็นเพราะไม่เปิดเผยความจริงให้ผู้ซื้อทราบถึงอันตราย หรือ
ขายทรัพย์สินแก่บุคคลที่ไม่อาจทราบถึงอันตรายของทรัพย์สินนั้น ๆ^{๖๒}

สำหรับหลักในเรื่องการขายทรัพย์สิน ตามกฎหมายฝรั่งเศสเพียงแต่ผู้ขายกลับ
คำไม่ขายสินค้านั้นให้แก่ผู้ซื้อ ตามคำเสนอและราคาที่ได้กำหนดไว้ภายในระยะเวลาให้ทำ
คำสนองก็ได้ซื้อว่ากระทำละเมิดแล้ว แต่ตามกฎหมายเยอรมัน ไม่ถือว่าเป็นละเมิดเป็นแต่
เพียงผิดสัญญา^{๖๓}

^{๕๕} จีค เศรษฐบุศกร, "กฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวล" นิติศาสตร์
(มิถุนายน, ๒๕๑๔) หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

^{๖๐} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเคิม, หน้า ๕.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

^{๖๓} จีค เศรษฐบุศกร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๑-๒๐๒.

ที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ในทางสัญญาอันอาจก่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางละเมิดได้ นอกจากความสัมพันธ์ทางสัญญาแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ในทางครอบครัว และความสัมพันธ์ในกรณีอื่น ๆ อีก กล่าวคือ

๓.๔.๒ ความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัวนี้ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาหรือผู้ปกครองกับบุตรหรือผู้เยาว์ ในความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ บางกรณีก็อาจมีการกระทบกระทั่งถึง เสรีภาพหรือผลประโยชน์ของกันและกัน ซึ่งหมายถึง การกระทำละเมิดนั่นเอง แต่โดยปกติการกระทำละเมิดระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวนั้นเกิดขึ้นน้อยมาก

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา แต่เดิมมานั้นกฎหมาย Common Law ได้รับความอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน รวมทั้งหลักศาสนาตามคัมภีร์ไบเบิลและปรัชญาสมัยกลาง ซึ่งมีหลักสำคัญอยู่ว่า สามีและภรรยาคือบุคคลคนเดียว และสามีเท่านั้นที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ดังนั้นในส่วนที่เกี่ยวข้องทรัพย์สินซึ่งภริยามีก่อนหรือระหว่างสมรส และสิทธิในการฟ้องคดีของภริยาจึงตกอยู่ภายใต้อำนาจของสามี ภริยาไม่สามารถใช้สิทธิในการทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือฟ้องคดีโดยมิได้รับความยินยอมจากสามี สิทธิในทรัพย์สินตลอดจนอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์นอกเงยขึ้นมา จึงตกอยู่กับสามีแต่ผู้เดียว ดังนั้นภริยาจึงไม่มีสิทธิฟ้องสามีในการทำละเมิดต่อตนได้เลย

ต่อมาปี ค.ศ. ๑๘๔๘ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ Married Women's Act หรือ Emancipation Act ให้หญิงมีสามีมีสิทธิในทรัพย์สินของตนเอง รวมทั้งมีสิทธิในการฟ้องคดี โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากสามี รวมทั้งมีสิทธิฟ้องสามีในการทำละเมิดต่อตนด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ศาลส่วนมากไม่ยอมรับหลักนี้โดยอ้างว่า การให้สิทธิแก่หญิงมีสามีในการฟ้องสามีของตนฐานละเมิดได้นั้น จะเป็นการทำลายสามีคึกและความสงบสุขภายในครอบครัว เป็นการก่อให้เกิดการแตกแยกซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ส่วนในข้อที่อ้างว่าสามีอาจใช้ทรัพย์สินของภริยาไปในทางที่ผิด หรืออาจทุบตีภริยาด้วยความโหดร้าย

ทารุณนั้น ภริยาย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอาญา และกฎหมายหย่าอยู่แล้ว ศาล
ส่วนมากจึงยอมรับหลักการตามกฎหมาย Common Law อยู่เช่นเดิม^{๖๔}

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร หรือผู้ปกครองกับผู้เยาว์ก็คง
เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภริยา นั่นก็คือ ตามกฎหมาย Common Law
ไม่ยอมรับการกระทำละเมิดระหว่างบิดามารดากับบุตรหรือผู้ปกครองกับผู้เยาว์ โดยที่บิดา
มารดาหรือผู้ปกครอง เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูบุตรหรือผู้เยาว์ กฎหมายอังกฤษจึงให้สิทธิพิเศษ
ในการฟ้องคดีและอบรมเด็กตามสมควร และศาลส่วนมากในอเมริกาก็ไม่ยอมรับการกระทำ
ละเมิดของบิดามารดาต่อบุตร ไม่ว่าจะกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม ยกเว้น
การกระทำละเมิดระหว่างพี่น้อง^{๖๕}

๓.๕.๓ ความสัมพันธ์ในกรณีอื่น ๆ

นอกจากความสัมพันธ์อันเกิดจากสัญญา และความสัมพันธ์ในครอบครัวจะเป็น
ส่วนหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดการกระทำละเมิดต่อกันแล้ว ยังมีความสัมพันธ์อื่น ๆ ซึ่งเมื่อบุคคล
ใดกระทำให้ผู้อื่นเสียหายแล้ว เขาก็จะต้องรับผิดชอบจากการกระทำละเมิดนั้น อาทิเช่น

ครูกับศิษย์ - ครูจะต้องใช้ความระมัดระวังต่อศิษย์เช่นเดียวกับวิद्यูชน ใน
ฐานะเป็นผู้ปกครองของเด็ก เช่นในคดี, *Smith v. Martin* ครูต้องรับผิดชอบโดยประมาทใน
กรณีที่ทำให้เด็กหญิงอายุ ๑๓ ปี เชี่ยวไฟและกิ่งแผ่นดินเหล็กสำหรับปิดอากาศให้ไฟอ่อนลงออก
โดยที่เด็กหญิงไม่คุ้นเคย จึงต้องได้รับบาดเจ็บจากการกระทำเช่นนั้น^{๖๖}

^{๖๔}Prosser, *op. cit.*, p. 897-904

^{๖๕}Prosser, *Ibid*, 905-907

^{๖๖}J.F. Clerk, *Clerk and Lindsell on Torts*, (12th ed.

โรงเรียน - เป็นหน้าที่ของโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการซ่อมสนาม
อาคาร ฯลฯ ซึ่งเป็นเหตุให้เด็กนักเรียนได้รับบาดเจ็บโดยประมาท^{๖๗}

การขนส่ง - โดยปกติเป็นเรื่องสัญญา แต่ผู้ขนส่งอาจจะต้องรับผิดชอบโดยละเมิด
ในกรณีเกี่ยวกับสภาพของรถยนต์ และการขนส่งโดยเฉพาะ คือผู้ขนส่งมีหน้าที่จะต้องใช้
ความระมัดระวังต่อผู้โดยสารเกี่ยวกับความปลอดภัยในฐานะ เช่น วิทยุชนระหว่างการเดินทาง
เช่น การขนส่งทางรถไฟ รถยนต์ เรือ อากาศยาน เป็นต้น^{๖๘}

ผู้โชคนนหลวง - ในกรณีการกระทำผิดโดยประมาทอันสืบเนื่องมาจาก
การใช้ถนนหลวงมักเกิดขึ้นเป็นประจำ ความสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องนี้แยกได้เป็น ๓ กรณีคือ

๑. หน้าที่ของผู้โชคนนหลวงต่อบุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น เช่น ผู้ขับขี่
ยานพาหนะต้องใช้ความระมัดระวังต่อกันและกันเพื่อหลีกเลี่ยงการชนกันเอง หรือชนผู้ที่
สัญจรไปมาบนท้องถนน เป็นต้น^{๖๙}

๒. หน้าที่ของผู้โชคนนหลวงต่อบุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งมิได้อยู่
บนถนนหลวง เช่น ผู้ขับขี่ยานพาหนะต้องไม่ก่อให้เกิดเสียงดังรบกวน (nuisance). ต่อผู้อาศัย
อยู่ในอาคารริมถนน^{๗๐}

๓. หน้าที่ของผู้ครอบครองหรือผู้ใช้ทรัพย์สินต่อผู้โชคนนหลวง เช่น เจ้าของ
สนามกอล์ฟต้องระมัดระวังมิให้ลูกกอล์ฟกระเด็นออกมาบนถนน อันเป็นเหตุให้ผู้ผ่านไปมา
ต้องได้รับบาดเจ็บ^{๗๑}

หน้าที่ทั้ง ๓ ประการนี้ ผู้มีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังเพื่อมิให้เกิดการ
กระทำผิดโดยประมาท และบุคคลจะต้องใช้ความระมัดระวังในการใช้ถนนหลวง

^{๖๗} Clerk, op. cit., p. 391

^{๖๘} Ibid.

^{๖๙} Ibid., p. 398

^{๗๐} loc. cit.

^{๗๑} Bolton v. Stone (1951) A.C. 850

เช่นเดียวกับวิญญูชนพึงใช้ความระมัดระวังในพฤติการณ์นั้น ๆ กรณีที่รอดชนกันก็ดี ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจะไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายใด ๆ เว้นแต่บุคคลผู้ซึ่งชำนาญพาหนะนั้นจะได้กระทำความผิดต่อเขาโดยประมาท และเพื่อที่จะให้บุคคลได้ตระหนักถึงการใช้ความระมัดระวังบนถนนหลวง ประเทศต่าง ๆ จึงได้พยายามออกกฎหมายควบคุมการสัญจรบนถนนหลวง เช่น พระราชบัญญัติการจราจร เป็นต้น นอกจากนี้ตามกฎหมายอังกฤษ ผู้ที่สัญจรโดยทางเท้าหรือผู้ที่ข้ามทางม้าลาย ตลอดจนผู้ครอบครองอาคารที่อยู่ริมถนนก็มีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังเช่นกัน มิเช่นนั้นเขาอาจจะต้องรับผิดชอบกระทำโดยประมาทด้วยก็ได้^{๗๒}

เจ้าของโรงงาน - มีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการผลิตสินค้าต่อประชาชนผู้บริโภคหรืออุปโภคตามสัญญา กรณีตัวอย่างคือ คดี DONOGHUE V STEVENSON ซึ่งเคยได้กล่าวมาแล้ว^{๗๓}

โรคคอตีบ - ตามกฎหมายอังกฤษถือว่า บุคคลจะต้องรับผิดชอบถ้าเขาได้กระทำโดยประมาทอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับโรคคอตีบจากเขาด้วย ในคดี DARRIES V ENGLAND จำเลยได้จ้างโจทก์ผ่าตัดทวารวู ซึ่งมีเชื้อโรคคอตีบ และจำเลยมิได้รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น จึงติดโรคจากวู ในกรณีนี้ไม่มีการทำสัญญาระหว่างคู่กรณีจริง แต่หาได้ทำให้จำเลยต้องพันผิดไม่^{๗๔}

★ โรงพยาบาล - จะต้องรับผิดชอบเมื่อเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลได้กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้คนไข้ต้องได้รับความเสียหาย เช่นกรณีการฉายยาผิดประเภท ความบกพร่องของเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ฉาย X-rays เป็นต้น^{๗๕}

^{๗๒} Clerk, op. cit., p. 398-405

^{๗๓} Ibid, p. 413

^{๗๔} Ibid, p. 422-423

^{๗๕} Ibid, p. 424

✓ สำหรับกรณีการจ่ายยาผิดประเภทนี้ ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยเมื่อเร็ว ๆ นี้ เช่นกันที่อำเภอปลวกแดง พนักงานอนามัยอำเภอได้จ่ายยาผิดประเภทโดยจ่ายยาเบื้อสุนัข (สตริกนิน) ให้แก่คนไข้โดยคิดว่าเป็นยาเตรีกตราไซคลิน เป็นผลให้คนไข้ถึงแก่ความตาย ๔ คน และบาดเจ็บสาหัสอีก ๔ คน ทางโรงพยาบาลและกระทรวงสาธารณสุขน่าจะต้องรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำโดยประมาทของพนักงานอนามัยอำเภอเช่นเดียวกัน

๓.๔.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของทรัพย์สินกับบุคคลอื่น

๑. กรณีการกระทำผิดอันเกิดจากสัตว์ จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการใช้ความระมัดระวังในการควบคุมดูแลสัตว์ เจ้าของสัตว์จะต้องรับผิดชอบเมื่อสัตว์เลี้ยงของตนได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น และความรับผิดชอบนี้ครอบคลุมถึงผู้ที่รับเลี้ยงไว้แทนเจ้าของด้วย

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยก็ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ในมาตรา ๔๓๓ ว่า "ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่าเจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหาย เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแก่สัตว์นั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าคนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดและนิสัยของสัตว์หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น

อนึ่ง บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น จะใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่บุคคลผู้ที่เราหรือยั่วสัตว์นั้นโดยละเมิด หรือเอาแก่เจ้าของสัตว์อื่นมาเราหรือยั่วสัตว์นั้น ๆ ก็ได้"

การที่ให้เจ้าของสัตว์หรือผู้ดูแลรับเลี้ยงสัตว์ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของสัตว์ ก็เพราะสัตว์มักก่อความเสียหายมากกว่าโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง และเราไม่อาจสั่งให้สัตว์กระทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนคน^{๗๖} ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าของสัตว์หรือผู้

^{๗๖} วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเคมิม, หน้า ๒๓๓.

คุณแลรับเลี้ยงสัตว์ที่จะต้องระมัดระวังสัตว์มิให้ไปก่อความเสียหายให้กับบุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นโดยเหตุที่สัตว์มีส่วนอยู่ในการกระทำนั้นด้วย เจ้าของหรือผู้ดูแลรับเลี้ยงสัตว์ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะพิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามที่กฎหมายบังคับไว้แล้ว เพราะไม่ว่าความเสียหายจะเกิดโดยบุคคลผู้บังคับการกระทำของสัตว์ หรือเกิดขึ้นเพราะการกระทำของสัตว์โดยไม่มีใครบังคับ ก็เป็นความเสียหายที่เป็นละเมิดได้ทั้งนั้น แม้ผู้บังคับสัตว์ได้บังคับโดยไม่จงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม^{๗๗}

กฎหมายเยอรมันบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา ๔๓๓ ว่า "ถ้าผู้ใดถูกกระทำให้ตาย หรือร่างกาย หรืออนามัย หรือทรัพย์สินของผู้นั้นได้รับความเสียหายเพราะสัตว์ บุคคลผู้รักษาสัตว์นั้นจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ต้องเสียหาย ในความเสียหายใด ๆ อันเกิดขึ้นแก่สัตว์นั้น"

และมาตรา ๔๓๔ บัญญัติว่า "... ตามลักษณะที่ได้ระบุไว้ในมาตรา ๔๓๓ ความรับผิดชอบจะไม่เกิดขึ้นถ้าหากเขาได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรในการเลี้ยงและรักษาสัตว์นั้น หรือถ้าความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น"

กฎหมายฝรั่งเศสบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา ๑๓๒๕ ว่า "เจ้าของสัตว์หรือผู้ใช้สอยสัตว์ในระหว่างที่ใช้สัตว์นั้นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่สัตว์ได้ก่อขึ้นไม่ว่าสัตว์นั้นจะอยู่ในความดูแลหรือหลงทางหรือหนีไป"

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๘ ว่า "ผู้ที่มีสัตว์ไว้ในครอบครอง ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ แต่บทบัญญัตินี้ย่อมไม่ใช้บังคับ ถ้าผู้นั้นได้ใช้ความระมัดระวังในการดูแลตามเกณฑ์และธรรมชาติของสัตว์นั้น"

ผู้ที่เลี้ยงดูสัตว์แทนผู้ที่มีสัตว์ไว้ในครอบครองต้องรับผิดชอบตามที่บัญญัติไว้ในวรรคก่อน"

^{๗๗} จิตติ ดิง ศภิตย์, เรื่อง เกม, หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

รัฐในสหรัฐอเมริกาออกกฎหมายว่า เจ้าของสุนัขจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่มันก่อขึ้นแก่คนหรือทรัพย์สิน เว้นแต่ผู้เสียหายเป็นผู้ทำร้ายสุนัขหรือละเมิด รัฐนิวยอร์กได้บัญญัติว่า เจ้าของจะต้องมีความผิดฐานฆาตกรรมโดยประมาท ถ้าเขาปล่อยให้สุนัขซึ่งเขารู้ว่าร้ายเที่ยวไปกัดคนตายโดยคนนั้นได้ระมัดระวังหลีกเลี่ยงจากสุนัขขอยุแล้ว^{๗๕}

๒. โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา ๔๓๔ บัญญัติว่า "ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง อย่างอื่นก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องก็ดี หรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอก็ดี ท่านว่าผู้ครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่สำหรับผู้ครองได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดเสียหายฉนั้นแล้ว ท่านว่าผู้เป็นเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงความบกพร่องในการปลูกหรือคำจุนต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย

ในกรณีที่กล่าวมาในสองวรรคข้างต้นนั้น ถ้ายังมีผู้อื่นอีกที่ต้องรับผิดชอบในการก่อให้เกิดเสียหายนั้นด้วยไซ้ ท่านว่าผู้ครองหรือเจ้าของจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้นั้นก็ได้"

ดังนั้น เมื่อความเสียหายเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง เจ้าของหรือผู้ครองโรงเรือนจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้กับผู้ที่ได้รับความเสียหาย และผู้ที่ประสบความเสียหายยังมีสิทธิเรียกให้เจ้าของโรงเรือนหรือผู้ครอบครองจัดการตามที่จำเป็นเพื่อบำมัดป้องกันอันตรายนั้นได้ด้วย (มาตรา ๔๓๕) นอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในโรงเรือนยังต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากของตกหล่นจากโรงเรือนนั้น หรือเพราะทิ้งขว้างของไปตกในที่อันมิควรด้วย (มาตรา ๔๓๖)

เมื่อกฎหมายบัญญัติให้เจ้าของหรือผู้ครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างต้องรับผิดชอบในผลเสียหายอันเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างเช่นนี้ เท่ากับเป็นการป้องกันความเสียหายอันอาจจะเกิดขึ้นโดยความไม่ระมัดระวังของเจ้าของหรือผู้ครองโรงเรือน และทำให้บุคคลมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังดังกล่าวด้วย กฎหมายของประเทศเยอรมันได้

^{๗๕}วงษ์ วีระพงศ์, เรื่องเกม, หน้า ๒๓๘

บัญญัติกรณีเหล่านี้ไว้ในทำนองเดียวกันในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา ๔๓๖, ๔๓๘, ๔๔๐, ๕๐๘ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๘๖ และมาตรา ๑๑๓๓ ประมวลกฎหมายลักษณะหนี้ของสวิสบัญญัติไว้ในมาตรา ๕๘, ๕๙ เป็นต้น ส่วนบทกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องของการทลนตามทำนองของกรมร่างกฎหมายนำมาจากประมวลกฎหมายแพ่งบราซิล มาตรา ๑๕๒๙

๓. ยานพาหนะหลักที่เกี่ยวกับหน้าที่และความสัมพันธ์มีอยู่ว่า ผู้ที่ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอันเคลื่อนย้ายกำลังเครื่องจักรกล มีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายอันเกิดแก่ยานพาหนะนั้น เขาจะต้องรับผิดชอบเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายเอง หลักนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยบัญญัติไว้ในมาตรา ๔๓๓ และบทกฎหมายต่างประเทศในหลักแห่งมาตรานี้ตามทำนองของกรมร่างกฎหมายคือ ประมวลกฎหมายแพ่งบราซิล มาตรา ๑๕๒๓ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๓๘๔ เป็นต้น^{๗๕}

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย